

АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ ПРИЧИН І НАСЛІДКІВ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

Анотація. Розглядаються рівень і динаміка виробничого травматизму та професійної захворюваності серед працівників торгівлі. Наводяться основні причини незадовільного стану підприємств торгівлі та необхідні заходи щодо його покращення.

Ключові слова: виробничий травматизм, причини травматизму, травматизм у сфері торгівлі

Sadnits'ka T.

STATISTICAL DATA ANALYSIS OF CAUSES AND EFFECTS OF WORK-RELATED INJURIES AT TRADE ENTERPRISES

Summary. The level and dynamics of work-related injuries and occupational diseases among trade workers are being considered in the paper. The basic reasons of the unsatisfactory state of trade enterprises and the necessary measures for its improvement are given as well.

Keywords: work-related injuries, causes of injuries, injuries in trade sphere.

1. Вступ

Організація торгівлі – це стан упорядкованості і взаємоузгодженості її структурних елементів та організаційних зв'язків, які виникають у процесі доведення товарів від виробника до споживача. Технологічні процеси у торгівлі представляють собою взаємодію знарядь праці (будівель, споруд, торговельного обладнання) і робочої сили, метою яких є функціональне та ефективне їх використання. Статистичне дослідження причин і наслідків виробничого травматизму на підприємствах торгівлі є теоретичною частиною для формування комплексу заходів стосовно запобігання і зниження рівня травматизму на підприємствах торгівлі.

Актуальні питання щодо виникнення травматизму, оцінки умов праці, стану охорони праці, рівнів виробничого травматизму, організації та управління охороною праці, застосування різноманітних методів для опрацювання даних, впровадження інформаційних технологій, використання економетричних методів прогнозування рівнів виробничого травматизму розглянуто в роботах Г. Г. Гогіташвілі, М. О. Лисюка, О. В. Войналовича, І. М. Подобеда, А. С. Єсипенко та інших вчених і спеціалістів.

Проте слід зазначити, що у багатьох галузях (зокрема, торгівля) недостатньо досліджено порівняльну динаміку травматизму та виявлено закономірності його зростання або зниження.

2. Аналіз статистичних даних стану та динаміки виробничого травматизму та підприємствах торгівлі

Метою дослідження є аналіз статистичних даних стану та динаміки виробничого травматизму та підприємствах торгівлі. Дані отримані зі щорічного державного статистичного спостереження.

За даними міжнародної організації праці, щорічно у світі фіксується близько 125 млн. нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом.

Аналізуючи стан виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні, слід зауважити, що, незважаючи на заходи, які проводять роботодавці задля створення безпечних та нешкідливих умов праці на робочому місці, робочими органами виконавчої дирекції Фонду, центральними та місцевими органами виконавчої влади, які здійснюють контроль та нагляд за станом охорони праці в різних галузях економіки, рівень виробничого травматизму та професійних захворювань залишається високим. Крім цього, в Україні також існує проблема приховування кількості нещасних випадків на виробництві.

Аналіз нещасних випадків на підприємствах України є одним з основних методів дослідження на шляху розробки механізмів профілактики та попередження травматизму [1]. Адже нещасний випадок на виробництві, особливо із летальним наслідком, слід розглядати як сигнал про незадовільний стан профілактичної роботи з попередження травматизму на тому чи іншому виробничому об'єкті або на виробництві в цілому.

Незважаючи на тенденцію зниження кількості нещасних випадків у сфері торгівлі України, рівень виробничого травматизму залишається високим. З метою встановлення найбільш суттєвих та небезпечних факторів, які становлять високу імовірність смертельного травмування, проведено аналіз показників травмування шляхом групування нещасних випадків за однорідними ознаками, такими, як подія, причина, дія шкідливих факторів та інші види подій (табл. 1).

Аналіз травматизму за видами подій показав, що не всі події призводять однаковою мірою для виникнення нещасних випадків. Є певна група подій, під час яких ризик травмування працівників торгівлі значно вищий від інших. Найбільш поширеними та небезпечними подіями є падіння потерпілого, події на транспорті, падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів.

На рис. 1 і рис. 2 відображена динаміка зміни травматизму у сфері торгівлі і травматизму в Україні загалом. Аналізуючи дані за 2011–2012 роки, бачимо, що травматизм в Україні за таким видом, як падіння потерпілого суттєво знизився, а в торгівлі суттєво зріс. Що стосується таких подій, як дорожньо-транспортна пригода, то показник збільшився в обох випадках, а за такими видами подій, як падіння, обвалення предметів, матеріалів та дія предметів і матеріалів, що рухаються, спостерігається тенденція до зниження.

Певне зменшення виробничого травматизму ще не дає підстав стверджувати, що значно покращилася робота з питань охорони праці. Аналіз нещасних випадків на торговельних підприємствах України є одним з основних методів дослідження для розробки механізмів профілактики та попередження травматизму[5,6].

Аналізуючи вплив різних чинників (загальний стаж роботи, стаж за спеціальністю, професія, вік потерпілих, пора року та час доби) на величину коефіцієнта частоти травматизму, встановлено, що найчастіше зазнають травм працівники, вік яких становить 40–50 років. Це особи, більшість з яких вже змінили кілька професій на різних підприємствах. Їм властива надмірна самовпевненість і перебільшене оцінювання власних можливостей, які знижують увагу людини й призводять до нехтування правилами безпеки, що в підсумку створює нештатні ситуації.

Таблиця 1

Події	Кількість потерпілих по Україні			Кількість потерпілих у сфері торгівлі		
	Роки					
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Усього потерпілих	12234	10914	10067	339	337	329
ДТП	755	683	939	56	75	73
Падіння потерпілого	3710	3077	3059	89	84	101
Обрушення, обвалення предметів, матеріалів	2545	2276	1893	37	48	38
Дія предметів та деталей, що рухаються	1863	1751	1538	62	46	38
Ураження електричним струмом	140	148	140	4	10	2
Навмисне вбивство	298	282	234	26	21	27
Інші події	2270	2121	1611	55	41	53

Джерело: розроблено автором

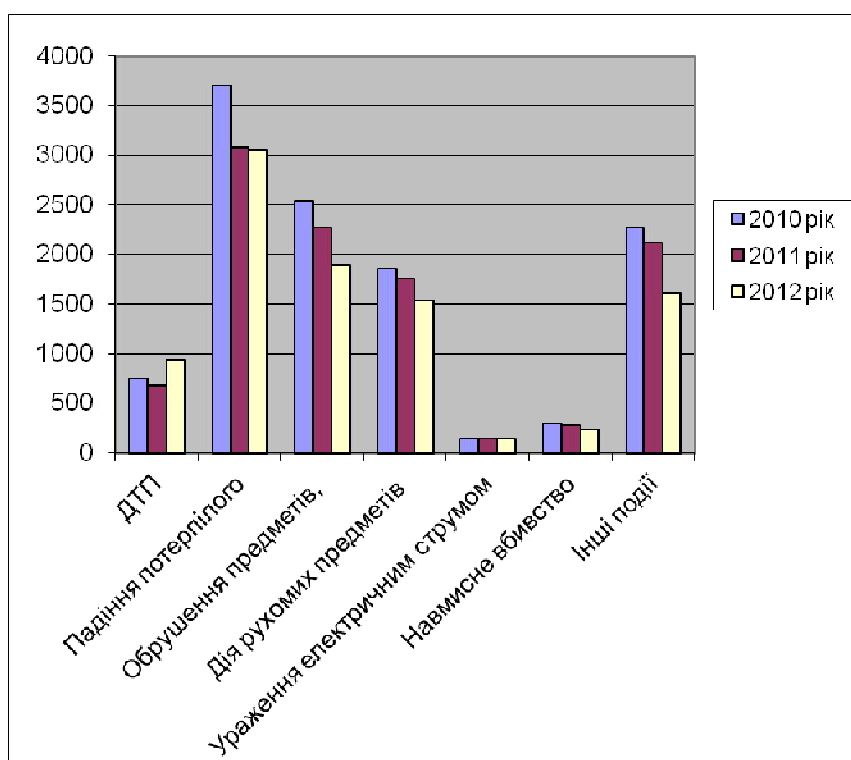

Рис. 1. Діаграма кількості травмованих за видами подій в Україні за 2010–2012 роки

Джерело: розроблено автором

Кількість осіб, потерпілих від нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом, за основними причинами настання нещасного випадку в Україні у 2012 році становить 10067 осіб, з яких 6823 особи (68 %) травмовано через організаційні причини, 1187 осіб (12 %) – через технічні, 822 особи (8, %) – через психофізіологічні.

Основною технічною причиною, питома вага якої становить, відповідно, 6,9 %, 6,1 % і 5,7 % є незадовільний технічний стан.

Серед психофізіологічних причин виділяється така, як порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів 13,4 % у 2010 році, 13,7 % у 2011 році і 12,9 % у

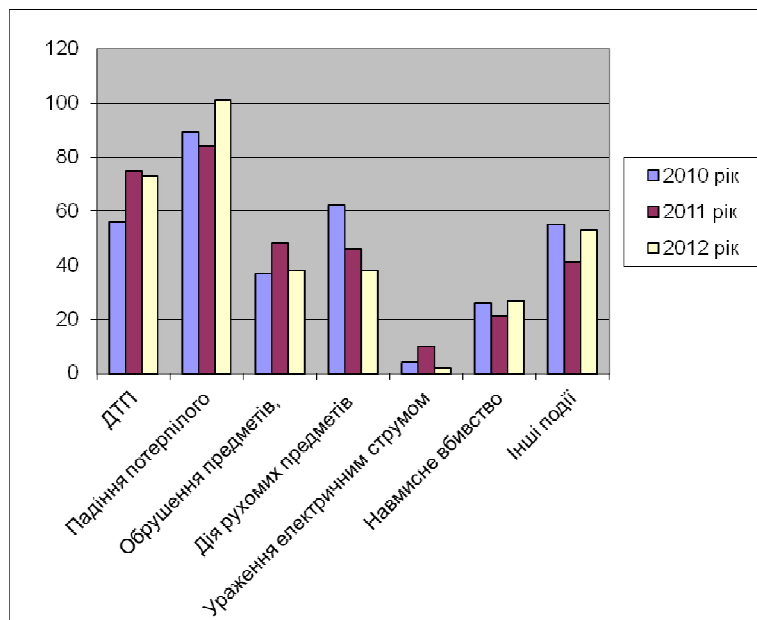

Рис. 2. Діаграма кількості травмованих за видами подій у сфері торгівлі за 2010–2012 роки

Джерело: розроблено автором

Основною організаційною причиною, яка у структурі всіх причин нещасних випадків становить 18,7 % у 2010 році, 18,8 % у 2011 році і 19,0 % у 2012 році, є порушення трудової та виробничої дисципліни. Значний внесок до організаційних причин додають такі причини, як порушення правил дорожнього руху та порушення технологічного процесу (рис. 3).

2012 році. До травмування можуть призвести помилкові дії працівника у стані втоми, перенапруження, стресові ситуації або хворобливий стан, конфліктні ситуації.

Що стосується стажу роботи, то найчастіше зазнають виробничих травм працівники із загальним стажем роботи 25–30 років та стажем за професією 1–5 років. Аналіз впливу кліматичних, сезонних та

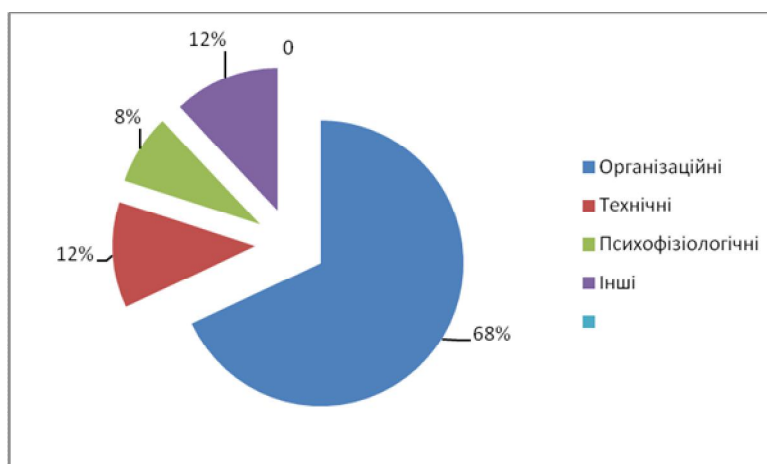

Рис. 3. Динаміка технічних, організаційних, психофізіологічних причин нещасних випадків в Україні

Джерело: розроблено автором

добових чинників показує, що рівень травматизму найвищий у зимові місяці (січень–лютий), що пов’язано зі збільшенням обсягів виробництва, інтенсивністю робіт та складними природно-кліматичними умовами їх виконання. Щодо травмування протягом робочого часу, то найнебезпечнішими є перші години праці (9.00-12.00), що пояснюється зміною обстановки, входженням в стан „впрацювання”, підвищеним ритмом роботи, коли на першому місці ставляться виробничі показники, а потім вже безпека праці [1].

до міжнародних вимог шляхи запобігання виникненню ВН і відповідне коригування управління ОП, особливо це стосується працівників роздрібно торгівлі, де роботи ведуться з порушеннями правил і норм охорони праці.

Адміністративне навантаження на бізнес поволі відходить у минуле, натомість зростає роль цивілізованих економічних методів впливу на стан охорони праці. Як свідчить практика, одним з найбільш ефективних інструментів інвестування у безпеку праці є модернізація виробництва.

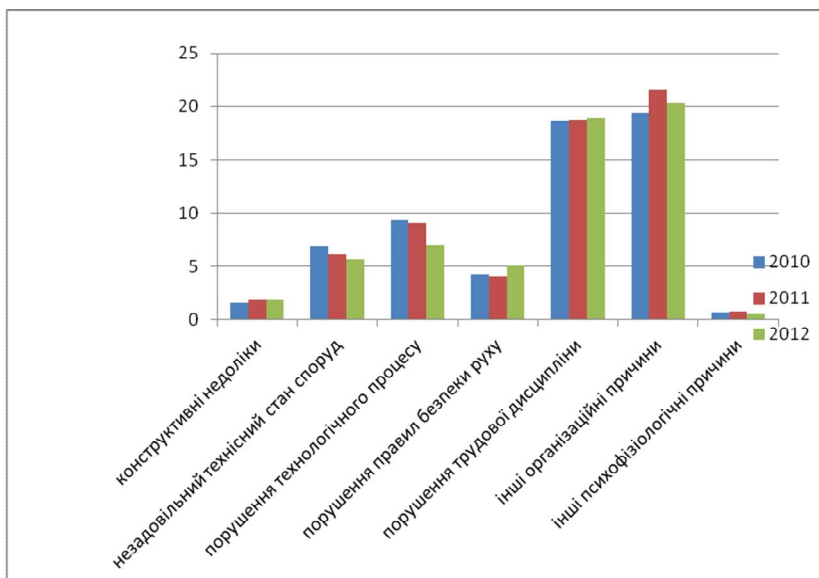

Рис. 2. Діаграма кількості травмованих в Україні за основними причинами настання нещасного випадку 2010–2012 роки

Джерело: розроблено автором

Торгівля є найбільшим сегментом економіки, тому для підприємств торгівлі, як і для будь-яких інших, обов’язковим є дотримання вимог охорони праці. Але, незважаючи на заходи, які вживаються роботодавцями щодо створення безпечних та нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, територіальними органами Держгірпромнагляду, робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування, соціальними та місцевими органами виконавчої влади, які здійснюють контроль та нагляд за станом охорони праці в галузі торгівлі, рівень виробничого травматизму профзахворюваності досить високим.

Аналізуючи виробничий травматизм у сфері торгівлі, можна стверджувати, що багато роботодавців і посадових осіб недостатньо компетентні в питаннях охорони праці, не створено систему управління охороною праці, не розробляються посадові інструкції, працівники не забезпечені необхідними нормативними документами з охорони праці, засобами індивідуального захисту, перестала результативно діяти галузева СУОП, у статутних документах підприємств не відображено конкретні обов’язки щодо ОП посадових осіб, не передбачено навчання й перевірка знань інженерно-технічних працівників, не здійснюється моніторинг ВН і на його основі інформаційно-аналітична підтримка управлінських рішень з питань ОП, не адаптовано

Як показує аналіз, настання більшості нещасних випадків на виробництвах зумовлено організаційними причинами. А це значить, що роботодавці недобросовісно виконують передбачені Законом „Про охорону праці” обов’язки. Значна частина служб охорони праці існують формально, оскільки їх обов’язки за сумісництвом виконують посадовці без відповідного досвіду роботи і проходження навчання, а саме: завідувачі складами, адміністратори торговельних залів, завідувачі торговими точками і т.д.[4].

3. Висновки

Таким чином, домінуючими причинами формування несприятливих умов праці у цій галузі торгівлі залишаються недосконалі технології, використання застарілого обладнання, машин і механізмів та їх несправність, неефективність та невикористання працюючими засобів захисту, порушення правил охорони праці, режимів праці і відпочинку.

1. Під час дослідження стану виробничого травматизму необхідно першочергову увагу приділяти виявленню і вивченню шкідливих і небезпечних виробничих факторів. Заходи щодо запобігання травмуванню працівників слід розробляти і впроваджувати з урахуванням наявності на виробництві шкідливих та небезпечних факторів.

2. Об'єктивне розслідування нещасних випадків на виробництві дозволить зробити вірні висновки, правильно скласти акт за наслідками розслідування з точним описом реальних обставин, що призвели до нещасного випадку.

3. Доцільно і необхідно переглянути чинні нормативні акти з охорони праці з точки зору викладення в них вимог не за галузевим принципом, а за характером проявлення та впливу на організм людини та організацією праці в торговельно-технологічному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гогіташвілі Г. Г. Аналіз статистичних даних щодо причин та наслідків виробничого травматизму працівників / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Степанішин, Л. О. Тисовський // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Теорія Практика. – Львів : Вид-во НУ „Львівська політехніка”. – 2011. – № 707. – С. 42-45. – (Сер.: Комп'ютерні системи проектування).

2. Зеркалов Д. В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги: навчальний посібник. / Зеркалов Д. В. – К.: „Основа”. 2011. – 551 с.

3. Єсипенко А. С. Дослідження тенденцій виробничого травматизму як основа розробки механізмів для його профілактики / Єсипенко А. С., Таїрова Т. М. // Проблеми охорони праці в Україні. – К.: ННДПБОП, 2011. – Вип. 20. – С. 102-114.

4. Керб Л. П. Основи охорони праці: навч. посібник. / Керб Л. П. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 215.

5. Осокін В. В. Охорона праці: питання і відповіді (у сфері торгівлі, виробництва харчової продукції, митної справи, підприємницької і економічної діяльності) : навч. посіб. / Осокін В. В., Селезньова Ю. А.; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі. – [2-ге вид.]. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – 139 с.

6. Осокін В. В. Охорона праці у торгівлі: [текст] : підруч. для студ. вищ. навч. Закл. / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського ; Осокін В. В., Селезньова Ю. А. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 183 с.

7. Правила охорони праці при експлуатації баз, складів і сховищ, виконанні вантажно-розвантажувальних робіт на об'єктах оптової торгівлі : затв. наказом Держнаглядохоронпраці України 8.05.96 р. №78.